

PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG THỦ ĐÔ HÀ NỘI TRÊN NỀN TẢNG 1000 NĂM VĂN HIẾN, ANH HÙNG*

GS. TS Phùng Hữu Phú

Phó Trưởng ban Thường trực Ban Tuyên giáo Trung ương

Tròn 1000 năm trước, đức Lý Thái Tổ đã đưa ra một quyết định lịch sử: dời đế đô từ Hoa Lư về Đại La, lập nên “thượng đô kinh sư mãi mãi muôn đời” - Thăng Long - Hà Nội. Trong *Chiếu dời đô*, đức vua khai sáng triều Lý đã cho thấy rõ một tầm nhìn vượt thời đại khi Người nói rõ việc thiên đô là “cốt để mưu nghiệp lớn, chọn chỗ ở giữa, làm kế cho con cháu muôn đời”. Người đã “xem khắp nước Việt” để chọn ra “nơi thắng địa”, “chỗ tụ hội quan yếu của bốn phương”, “được thế rồng cuộn hổ ngồi, chính giữa nam bắc đông tây, tiện nghi núi sông sau trước” làm kinh đô mới của nước Đại Việt². Kể từ đó, Thăng Long - Hà Nội đã trở thành trung tâm đầu não chính trị, hành chính, kinh tế, văn hoá của cả nước, nơi lắng hồn núi sông, nơi kết tinh, toả sáng và lan rộng những giá trị tốt đẹp nhất của nền văn minh - văn hiến Đại Việt - Việt Nam.

Giờ đây, bên ngưỡng cửa thập kỷ thứ hai của thế kỷ XXI, dân tộc Việt Nam nói chung và Thủ đô Hà Nội nói riêng đang đứng trước những vận hội và thách thức lịch sử mới của kỷ nguyên văn minh trí tuệ, toàn cầu hoá và kinh tế tri thức. Đây chính là thời điểm thích hợp nhất để Đảng, Nhà nước và nhân dân Việt Nam nói chung, lãnh đạo và nhân dân Hà Nội nói riêng hướng tầm mắt tới tương lai từ đỉnh cao trí tuệ, nhân văn của Thủ đô tròn 1000 tuổi, cân nhắc và định hướng chiến lược phát triển bền vững trên cơ sở nghiên cứu, phát huy những giá trị văn minh - văn hiến, những nguồn lực vật chất và tinh thần của đất và người Thăng Long - Hà Nội, tạo nên nguồn xung lực phát triển mạnh mẽ Thủ đô trên tầm cao của thiên niên kỷ thứ III.

1. Phát huy những giá trị cốt lõi trong tầng nền văn minh - văn hiến Thăng Long - Hà Nội

Với ý nghĩa là Thủ đô của nước Việt Nam, trong lịch sử cũng như hiện tại, Thăng Long - Hà Nội là nơi tiêu biểu cho cả nước, là nơi *hội tụ, kết tinh những giá trị và truyền thống tốt đẹp nhất của dân tộc*. Vì vậy nói đến những giá trị cốt lõi trong nền tảng văn minh, văn hiến của Thăng Long - Hà Nội thì trên một mức độ nào đó cũng có nghĩa là nói đến những giá trị cốt lõi của toàn dân tộc Việt Nam. Mặt khác, với tính cách là một không gian

văn hoá - lịch sử cụ thể, Thăng Long - Hà Nội cũng có những giá trị, những sắc thái và truyền thống văn hoá riêng.

Hệ giá trị và các truyền thống văn hoá của Thăng Long - Hà Nội đã được đề cập đến trong khá nhiều công trình nghiên cứu của các nhà khoa học Việt Nam và nước ngoài³. Có thể nhấn mạnh một số giá trị cốt lõi nhất, tiêu biểu cho truyền thống văn minh - văn hiến của Thủ đô và của toàn dân tộc Việt Nam.

Thứ nhất, “yêu nước” chính là giá trị cốt lõi, là yếu tố nền tảng của nền văn minh - văn hiến Việt Nam nói chung và của Thăng Long - Hà Nội nói riêng.

Với tính cách là đế đô - Thủ đô, Thăng Long - Hà Nội từ 1000 năm nay luôn luôn là biểu tượng ngời sáng của chủ nghĩa yêu nước Việt Nam, của tinh thần đấu tranh anh dũng chống giặc ngoại xâm và cũng là biểu trưng cho tính thống nhất và khối đại đoàn kết dân tộc. Đây là nơi đã ghi dấu những chiến công oai hùng, hiển hách nhất trong lịch sử đấu tranh giải phóng dân tộc và chống giặc ngoại xâm. Những chiến công lẫy lừng gắn với các địa danh lịch sử như Chương Dương, Hàm Tử, Tây Kết, Đông Bộ Đầu, Đông Quan, Đống Đa và gần đây nhất là trận “Điện Biên Phủ trên không” là những mốc son chói lọi trong lịch sử oai hùng của dân tộc.

Tinh thần yêu nước và tính chất biểu trưng cho đại nghĩa dân tộc trong tảng nền văn hiến - văn minh của Thăng Long - Hà Nội không chỉ ngời sáng lên trong những trang sử vàng đấu tranh chống ngoại xâm, loại trừ nội phản mà còn chủ yếu được thể hiện trong vai trò của chốn đế đô - nơi hội tụ ý chí, tình cảm và niềm tin của toàn cộng đồng dân tộc. Với tính cách là trung tâm đầu não chính trị - hành chính, kinh tế - văn hoá, sự tồn tại, thịnh suy, hưng vong của Thăng Long - Hà Nội tượng trưng cho sự phồn thịnh, hưng vong của xã tắc muôn đời. Vì vậy, mọi động thái diễn biến trong đời sống của đô thị này liên quan mật thiết đến vận mệnh toàn dân tộc. Đó chính là nét riêng có của Thăng Long - Hà Nội với tính cách là con tim, là khối óc của cả nước.

Giá trị cốt lõi thứ hai trong cơ tầng văn minh, văn hiến Thăng Long - Hà Nội cần được nhấn mạnh và phát huy chính là truyền thống trọng hiền, coi trọng tài năng và trí tuệ.

Với vị thế trung tâm chính trị, kinh tế, văn hoá của cả nước, Thăng Long - Hà Nội là nơi tụ hội của nhân tài bốn phương. Một mặt, thực tế này có phần bắt nguồn từ truyền thống trọng hiền, thượng hiền của các triều đại quân chủ Việt Nam. Mặt khác, truyền thống này cũng xuất phát từ nhu cầu phát triển tự thân của Thăng Long - Hà Nội. Những dòng chữ khắc trên tấm bia tiến sỹ năm 1442, rằng “Hiền tài là nguyên khí quốc gia. Nguyên khí thịnh thì thể nước mạnh mà hưng thịnh, nguyên khí suy thì thể nước yếu mà thấp hèn” không chỉ là nơi tuyên ngôn cho chính sách trọng hiền của một triều đại quân chủ mà chính là sự đúc kết một kinh nghiệm lịch sử lớn và là sự khẳng định một giá trị cốt lõi, hàng xuyên của truyền thống văn hiến Thăng Long - Hà Nội.

Nhìn xuyên suốt chiều dài lịch sử 1000 năm, có thể thấy hầu như những nhân tài kiệt xuất nhất của đất nước đều đã từng hội tụ về mảnh đất nghìn năm văn vật này. Đó không chỉ là những nhân tài xuất chúng trong các lĩnh vực chính trị, quân sự mà còn là những nhà khoa học, nhà văn hoá tài danh lỗi lạc. Bên cạnh đó là đội ngũ hết sức đông đảo thợ thủ công, những nghệ nhân với đầu óc sáng tạo phi thường và với những bàn tay vô cùng khéo léo, tinh xảo. Tất cả đã cùng làm nên một Thăng Long - Hà Nội trí tuệ, sâu lắng và hào hoa.

Đây chính là cơ sở quan trọng chấp cánh cho Hà Nội và cả nước trong kỷ nguyên mới của thời đại cách mạng khoa học công nghệ, toàn cầu hoá và kinh tế tri thức. Ngày nay, Hà Nội đã trở thành thành phố đại học, thành trung tâm khoa học công nghệ quan trọng bậc nhất cả nước. Truyền thống thượng hiền, trọng dụng nhân tài phải thực sự biến thành những chủ trương, những giải pháp thực tiễn để làm cho Hà Nội tiếp tục xứng đáng là nơi tụ hội của nhân tài bốn phương và là biểu tượng của trí tuệ Việt Nam.

Giá trị cốt lõi thứ ba trong cơ tầng văn minh - văn hiến của Thăng Long - Hà Nội là nhân văn, nhân ái, khoan hậu, dung hoà.

Đây cũng là truyền thống, là đạo lý lớn của toàn dân tộc được kết tinh trong lịch sử dựng nước và giữ nước lâu dài, nhưng không rõ ở đâu giá trị, truyền thống và đạo lý đó lại toả sáng và hiện thị rõ ràng như tại không gian văn hoá Thăng Long - Hà Nội. Tinh thần nhân ái, nhân văn, khoan hậu, dung hoà thấm đẫm trong từng kể sách trị quốc, an dân của các bậc minh quân, hiền nhân qua nhiều triều đại, cô đọng trong lời căn dặn thiết tha của Trần Hưng Đạo “khoan thư sức dân làm kế sâu rễ bền gốc”, lấy đó làm “thượng sách để giữ nước”⁴; đó cũng là cội rễ của đạo trị nước, như Úc Trai đã chỉ ra: “việc nhân nghĩa cốt ở yên dân”, bậc minh quân “phải để lòng nơi nhân nghĩa, coi nhân nghĩa là chỗ đứng của mình”, phải “yêu nuôi muôn dân, để chốn xóm thôn không còn tiếng oán giận buồn than”⁵.

Đến thời đại Hồ Chí Minh, truyền thống nhân văn, nhân ái, khoan hậu càng được phát huy và cụ thể hoá trong từng chính sách, từng việc làm của Đảng và Nhà nước, của chính quyền nhân dân theo nguyên tắc đã được Chủ tịch Hồ Chí Minh quán triệt: “Việc gì có lợi cho dân phải hết sức làm, việc gì có hại cho dân phải hết sức tránh”.

Giá trị cốt lõi thứ tư và cũng là một nét văn hoá đặc trưng của người Thăng Long - Hà Nội là hào hoa, thanh lịch trong lối sống, trong ứng xử hằng ngày.

Trải qua lịch sử hàng ngàn năm, nhân dân ta ở mọi miền, mọi vùng của Tổ quốc đã chung đúc nên những thuần phong mỹ tục, những nét đẹp văn hoá trong lối sống, trong phép đối nhân xử thế và trong sinh hoạt cộng đồng. Là nơi tụ hội quan yếu của bốn phương, Thăng Long - Hà Nội đã luôn mở rộng lòng mình đón nhận những tinh hoa văn hoá được những dòng người từ mọi vùng quê, mọi ngã đường đất nước mang chuyển về bằng những phương tiện và phương thức khác nhau, trong những thời điểm và hoàn cảnh khác nhau. Từ rất sớm, Thăng Long - Hà Nội cũng đã trở thành một đầu mối giao lưu quốc tế quan trọng nhất của cả nước, qua đó những tinh hoa văn hoá Đông - Tây đã được tiếp thu, thẩm thấu có chọn lọc, đồng thời những giá trị và thể ứng xử dân tộc có điều kiện tiếp xúc, giao lưu, cọ xát và sàng lọc. Cuối cùng, những gì còn đọng lại, được lựa chọn để trở thành nét, thành diện mạo, lối sống và phép ứng xử ở “đất kinh kỳ” phải là những cái hay, cái đẹp, cái tinh túy tiêu biểu nhất nhưng lại hết sức giản dị, dung hoà. Đó chính là nét hào hoa, thanh lịch riêng có của đất và người Thăng Long - Hà Nội.

Trong những thời điểm và những hoàn cảnh nhất định, do tác động của những nhân tố cụ thể nào đó mà những dáng nét hào hoa, dung dị của Thăng Long - Hà Nội bị va đập, biến dạng, lu mờ, thậm chí chỉ còn lại như những hoài niệm “*lối xưa xe ngựa hồn thu thảo - nền cũ lâu đài bóng tịch dương*”. Lại có lúc dường như vẻ hào hoa, thanh lịch vốn có của Hà Nội bị đe dọa nghiêm trọng bởi những sự gấp gáp, xô bồ, lai căng của thời kỳ kinh tế thị trường và mở cửa hội nhập quốc tế. Tuy nhiên, điều gì đã và đang xảy ra với Hà Nội cũng là những gì đã và đang xảy ra với cả nước và với thủ đô của nhiều nước trên

thế giới. Càng tự hào bao nhiêu về truyền thống văn minh - văn hiến của dân tộc, tự hào về truyền thống và những nét đẹp hào hoa, thanh lịch của Thủ đô, chúng ta càng phải có trách nhiệm đầy đủ hơn với những giá trị truyền thống ấy trong bối cảnh công nghiệp hoá, hiện đại hoá và hội nhập quốc tế hiện nay. Đường lối văn hoá của Đảng nhằm xây dựng một nền văn hoá Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc chính là kim chỉ nam đối với Đảng bộ, chính quyền và nhân dân Hà Nội nói riêng và nhân dân cả nước nói chung trong việc thực hiện những giải pháp thực tiễn để phát huy cao độ những tinh hoa văn hoá truyền thống, tiếp thu có chọn lọc những thành tựu văn minh hiện đại của nhân loại, đưa văn minh - văn hiến Việt Nam lên tầm cao mới của thời đại.

Thứ năm, tiên phong, hiện đại, đổi mới chính là một trong những giá trị cốt lõi được chung đúc, kết tinh trong cơ tầng văn hiến của Thăng Long - Hà Nội.

Đức Lý Thái Tổ chính là người đã phát hiện ra thế đất “rồng bay” của Thủ đô Hà Nội. Trải qua 1000 năm, Thăng Long - Hà Nội đã và vẫn luôn xứng đáng với vị thế “rồng bay” của mình. Từ đầu thế kỷ XI đến đầu thế kỷ XIX, Thăng Long là biểu tượng rực rỡ, tiêu biểu nhất của kỷ nguyên văn minh Đại Việt. Trong thời đại Hồ Chí Minh, tính tiên phong của Hà Nội ngày càng được phát huy và toả sáng. Chính tại nơi đây, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đọc bản *Tuyên ngôn Độc lập* lịch sử, khai sinh ra nước Việt Nam mới, khai sáng nền dân chủ cộng hoà. Cũng tại nơi đây, quân và dân Thủ đô đã anh dũng đương đầu với thực dân Pháp với tinh thần “quyết tử cho Tổ quốc quyết sinh”. Cũng chính Hà Nội là nơi đã đập tan ý chí xâm lăng của Mỹ trong trận Điện Biên Phủ trên không oai hùng. Tiếp đó, Hà Nội lại là nơi khơi nguồn cho ánh sáng trí tuệ của công cuộc Đổi mới, mở đường cho công cuộc chấn hưng dân tộc và hội nhập quốc tế.

Những giá trị cốt lõi trên đây không tồn tại tách biệt nhau, mà ngược lại cùng hoà quyện, tạo nên bản sắc và cơ tầng văn minh - văn hiến của đất và người Thăng Long - Hà Nội trong suốt 1000 năm qua và tiếp tục là bệ đỡ tinh thần, là yếu tố dẫn đường và quy tụ sức mạnh tổng hợp của Thủ đô trong thiên niên kỷ mới.

2. Phát huy những nguồn lực và lợi thế phát triển

Trong bối cảnh của kỷ nguyên văn minh trí tuệ, kinh tế tri thức và toàn cầu hoá, Thủ đô Hà Nội đang đứng trước những bài toán phát triển với những cơ hội vô cùng thuận lợi cùng với những thách thức cam go, nan giải. Để xây dựng và triển khai có hiệu quả chiến lược và các kế hoạch phát triển bền vững, Hà Nội cần phát huy tốt nhất các nguồn lực và lợi thế.

Thứ nhất là các nguồn lực tự nhiên.

Hà Nội ở tọa độ địa lý thuận lợi về nhiều mặt, với 105⁰87 kinh độ đông và 21⁰05 vĩ độ bắc. Phía bắc có dải Tam Đảo cách trung tâm Hà Nội khoảng 50km nơi hội tụ các dãy núi và thung lũng. Che chở phía tây và tây nam là dải Ba Vì, mở đường đi sâu vào các miền thượng đạo xuyên suốt miền Trung đất nước. Thiên nhiên Hà Nội phong phú, tươi đẹp, nơi hội tụ núi - sông - hồ; khí hậu ẩm áp, thuận hoà; đầu mối giao thông thuận lợi. Sau 1000 năm, Hà Nội ngày nay và Thăng Long xưa tuy khác nhau nhiều về địa lý, tự nhiên nhưng những điểm ưu việt của điều kiện địa lý và tự nhiên của Thăng Long cùng với những ưu thế mới sau khi mở rộng vẫn tạo ra những thế mạnh cho Hà Nội. *Thứ nhất*, với diện tích 3.344km², cơ cấu đất đai đa dạng - vừa có đất bằng phẳng, cao ráo, nằm trên

đồng bằng màu mỡ, vừa có vùng bán sơn địa, vùng rừng núi, hệ sinh thái động thực vật phong phú, thuận lợi cho phát triển kinh tế. *Thứ hai*, vị thế trung tâm của Hà Nội, đầu mối giao thương, lại nằm bên con sông lớn, khiến cho giao thông với các địa phương khác dễ dàng, thuận tiện. Từ Hà Nội đi các thành phố, thị xã của Bắc Bộ cũng như của cả nước rất dễ dàng bằng cả đường ô tô, đường sắt, đường thủy, đường hàng không. *Thêm nữa*, với cảnh sắc tươi đẹp và con người thanh lịch, Hà Nội là nguồn cảm hứng sáng tạo thơ ca, nhạc, họa, tạo nên sức hút du khách bốn phương... Đó là những yếu tố thuận lợi gắn bó chặt chẽ Hà Nội với cả nước và tạo điều kiện để Hà Nội giao lưu, hội nhập quốc tế, khu vực, tham gia vào quá trình phát triển năng động của vùng Đông Nam Á - Thái Bình Dương.

Về kinh tế, đồng thời với những lợi thế về điều kiện tự nhiên, Hà Nội có nhiều ngành nghề truyền thống có giá trị kinh tế và văn hoá cao; những giá trị truyền thống và các thành tựu văn hoá nếu được phát huy đầy đủ, hiệu quả, sẽ chuyển hoá trực tiếp thành các tác nhân kinh tế cho quá trình phát triển.

Với tư cách là Thủ đô, Hà Nội có một số thuận lợi cơ bản trong phát triển kinh tế - xã hội; Hà Nội được Đảng, Nhà nước chỉ đạo, tập trung đầu tư về mọi mặt trong quá trình xây dựng và phát triển; có điều kiện thuận lợi trong việc tiếp cận những thành tựu khoa học công nghệ và tinh hoa văn hoá thế giới, giải quyết kịp thời, hiệu quả những vấn đề kinh tế - xã hội phát sinh có liên quan trong quá trình toàn cầu hoá, hội nhập khu vực và quốc tế.

Là nơi đặt trụ sở các cơ quan lãnh đạo của Trung ương Đảng, Quốc hội, Chính phủ, các đoàn thể xã hội, Thủ đô cũng là nơi diễn ra các đại hội đại biểu toàn quốc của Đảng, các kỳ họp Quốc hội, được trực tiếp tiếp thu các nghị quyết, đường lối, sách lược đối nội và đối ngoại cho từng giai đoạn xây dựng và chiến đấu bảo vệ Tổ quốc. Hà Nội cũng là nơi đặt đại sứ quán của nhiều quốc gia trên thế giới và diễn ra các hoạt động ngoại giao quan trọng. Hàng trăm tờ báo và tạp chí, hàng nghìn đầu sách mới của gần 40 nhà xuất bản Trung ương phát hành khắp cả nước, ra cả nước ngoài, làm phong phú đời sống văn hoá của nhân dân và giới thiệu hình ảnh Việt Nam với bạn bè thế giới.

Hà Nội là nơi tập trung nguồn nhân lực chất lượng cao, phần lớn các chuyên gia đầu ngành đang công tác, nghiên cứu khoa học và giảng dạy ở Thủ đô. Ngoài ra còn có nhiều tổ chức doanh nghiệp hoạt động trong các ngành công nghệ hiện đại, tiên tiến. Nếu thu hút nguồn lực chất xám của nhà khoa học, các bộ, ngành trung ương, các viện nghiên cứu, các trường đại học trên địa bàn thì sẽ có được lợi thế to lớn so với các tỉnh, thành phố khác trong cả nước.

Hà Nội đã và sẽ giữ vai trò là trung tâm kinh tế lớn nhất ở Bắc Bộ, trung tâm kinh tế lớn của cả nước có sức hút và khả năng lan toả rộng lớn, tác động trực tiếp tới quá trình phát triển của vùng Bắc Bộ và cả nước. Với dân số hơn 6,5 triệu người, Hà Nội là một thị trường lớn, đồng thời có khả năng khai thác thị trường rộng lớn của vùng và của cả nước để sản xuất, tiêu thụ sản phẩm công, nông nghiệp và dịch vụ.

Nguồn lực quan trọng bậc nhất và cũng là lợi thế hàng đầu của Hà Nội chính là nguồn tài nguyên văn hoá và nguồn lực con người.

Hà Nội trước đây được xây dựng, phát triển trên nền tảng vững chắc của quá khứ với Cổ Loa - Thăng Long - Hà Nội, và sau khi mở rộng, có thêm phần đất của 4 xã Lương Sơn - Hoà Bình, huyện Mê Linh - Vĩnh Phúc và toàn bộ tỉnh Hà Tây - vùng đất của trấn

Sơn Tây và đất Sơn Nam cổ xưa. Đó là những địa danh tiêu biểu cho lịch sử hàng ngàn năm văn hiến của dân tộc Việt Nam, nơi các tầng văn hoá, các di tích lịch sử - văn hoá có mật độ dày đặc. Tinh hoa của trí tuệ và tài năng lao động, sáng tạo của người Thăng Long - Hà Nội, qua 1000 năm còn kết tinh và toả sáng trong các di sản văn hoá vật thể, phi vật thể với 1270 làng nghề, 5200 di tích các loại, trong đó gần 1000 di tích được xếp hạng quốc gia, quốc gia đặc biệt, nổi bật là Hoàng thành Thăng Long, Văn Miếu - Quốc Tử Giám, ca trù, Hội Gióng được UNESCO công nhận là Di sản Văn hoá Thế giới. Di sản văn hoá phong phú, giàu có đã tạo nên bản sắc độc đáo của văn hiến, văn hoá Thăng Long, văn hoá xứ Đoài vang danh cả nước. Tầm cao và chiều sâu trong đời sống tinh thần; vẻ đẹp, sức thu hút, cảm hoá và lan toả của Thủ đô chính là tinh hoa văn hoá được tích bồi trong 1000 năm lịch sử. Đó là nguồn tài nguyên vô giá, là nguồn lực nội sinh đặc biệt mà Hà Nội phải gìn giữ, phát triển, phát huy trên con đường đi tới văn minh, hiện đại.

Chủ thể trực tiếp xây dựng, bảo vệ kinh đô - thủ đô, sáng tạo và thụ hưởng những giá trị văn hoá, văn hiến độc đáo và giàu có trên mảnh đất nghìn năm là cộng đồng người Thăng Long - Hà Nội. Là đầu não chính trị - hành chính quốc gia, kinh đô - thủ đô bao giờ cũng là nơi tiêu biểu cho ý chí độc lập, tự do, tự lực, tự cường, cho khí phách, bản lĩnh, trí tuệ và quyết tâm chính trị của quốc gia, dân tộc trên con đường phát triển. Là Tổng hành dinh cơ quan lãnh đạo cao nhất đất nước, trung tâm lớn về văn hoá, khoa học, giáo dục, kinh tế, giao thương quốc tế, Thăng Long - Hà Nội luôn luôn là địa bàn thu hút, tập hợp những lực lượng tinh tú nhất trong cộng đồng dân tộc; là nơi thử thách, phát hiện, đào luyện, sàng lọc nhân tài. Đó chính là những cơ sở để hình thành ở kinh đô - thủ đô một cộng đồng xã hội có chất lượng cao, trong đó phẩm chất chính trị, tài năng, và tính tích cực xã hội là những tố chất nổi trội. Hiện nay, Hà Nội có dân số 6,5 triệu người - một nguồn nhân lực dồi dào, trong đó có hàng vạn cán bộ lãnh đạo, quản lý các cơ quan trung ương và thành phố; có hàng trăm tướng lĩnh, hàng vạn sỹ quan cấp tá, hàng vạn cán bộ trung cao cấp qua các thời kỳ cách mạng; hàng chục vạn trí thức, văn nghệ sỹ có trình độ và tâm huyết, công nhân bậc cao, thợ lành nghề, doanh nhân giỏi, sinh viên tài năng; hàng chục vạn đảng viên sinh hoạt tại Đảng bộ Hà Nội và các đảng bộ trực thuộc Trung ương. Đây là nguồn lực quan trọng và quý giá nhất, là lợi thế duy nhất có của Hà Nội cần phải được đánh giá và phát huy tốt nhất trong thời kỳ mới.

Đồng thời với những thuận lợi, những nguồn lực và lợi thế, trong quá trình phát triển, Hà Nội đã, đang và sẽ còn phải đối phó, giải quyết với nhiều khó khăn, thách thức gay gắt. Đó là những bất trắc, rủi ro và nguy cơ tiềm ẩn về tự nhiên và biến đổi khí hậu; những yếu tố phi lợi thế về kinh tế; sự bùng nổ dân số cơ học không kiểm soát được; sự yếu kém, thiếu đồng bộ và quá tải nghiêm trọng về cơ sở hạ tầng, dịch vụ, quản lý đô thị; ô nhiễm môi trường và những vấn nạn xã hội... Đây là những bài toán khó phải được đặt ra và tập trung cao độ để tìm lời giải đúng đắn trong những năm tới.

1000 năm qua, các thế hệ người Thăng Long - Hà Nội ngày càng nhận thức đầy đủ, sâu sắc hơn về sử dụng, phát huy ngày càng hiệu quả các nguồn lực phục vụ công cuộc xây dựng, bảo vệ kinh đô - thủ đô và để lại cho các thế hệ hôm nay những bài học lịch sử quý giá. Đó là bài học nhận thức đúng vai trò, vị trí của Thăng Long - Hà Nội để hoạch định chính xác kế sách phát triển, bảo vệ Kinh đô - Thủ đô; bài học về nhận thức và phát huy đồng bộ, toàn diện các nguồn lực tổng hợp; bài học về khai thác, sử dụng gắn liền với gìn giữ, bồi đắp các nguồn lực; bài học về xây dựng con người, cộng đồng và đội ngũ lãnh đạo, quản lý có tâm, có tầm và có tài sử dụng, phát huy các nguồn lực để phát triển bền vững Thăng Long - Hà Nội. Một thiên niên kỷ đã đi qua, song những bài học lịch sử đó

vấn vẹn nguyên giá trị và đó cũng chính là hành trang không thể thiếu để Hà Nội vững bước vào tương lai.

3. Góp phần định hướng phát triển bền vững Thủ đô trong thiên niên kỷ mới

Ở thời điểm cuối thập niên thứ nhất, chuẩn bị bước vào thập niên thứ hai của thế kỷ XXI, sự nghiệp phát triển, bảo vệ Thủ đô Hà Nội nói chung, quá trình khai thác, phát huy các nguồn lực để phát triển Thủ đô nói riêng, ngày càng gắn bó sâu sắc với công cuộc phát triển, bảo vệ đất nước; ngày càng chịu sự tác động thường xuyên, trực tiếp của xu thế toàn cầu hoá, hội nhập quốc tế. Giải bài toán tạo nguồn lực, động lực phát triển Thủ đô được xem xét, thực hiện ở tầm quốc gia và tầm nhìn quốc tế. Trong phạm vi quốc gia, vấn đề quy hoạch, phân bổ, khai thác, bảo vệ nguồn lực của Hà Nội phải gắn chặt với quy hoạch, phân bổ, khai thác các tiềm lực của vùng Thủ đô, vùng kinh tế trọng điểm Bắc Bộ và quy hoạch tổng thể của cả nước. Rộng hơn, trên phạm vi toàn cầu, phải đặt quá trình phát triển Hà Nội trong dòng chảy của thời đại, với phương châm tiến kịp thời đại - để có một Thủ đô văn minh, hiện đại, không thể không hình thành một tầm nhìn như vậy. Hà Nội vẫn chủ động dự báo, tranh thủ các nhân tố quốc tế thuận lợi để phát triển nhanh và dự phòng, chuẩn bị đối phó, khắc phục sự tác động của các nhân tố tiêu cực, các rủi ro, hiểm họa. Tinh táo phân tích, đánh giá tiềm lực và trình độ phát triển của Hà Nội trong tương quan so sánh với Thủ đô các nước; xác định đúng và phát huy tốt lợi thế so sánh để khẳng định vị thế trong mạng lưới sản xuất và chuỗi giá trị toàn cầu, trước hết trong phạm vi mạng lưới các thủ đô, thành phố lớn ở khu vực và trên thế giới.

Nhìn lại lịch sử 1000 năm, đánh giá hiện trạng và dự báo xu hướng phát triển, cần thiết và có thể đưa ra một tầm nhìn trung hạn và dài hạn cho chặng đường phát triển tới của Thủ đô Hà Nội, với hai cột mốc quan trọng.

Cột mốc thứ nhất vào thời điểm năm 2020, khi Hà Nội trở thành Thủ đô của một đất nước có hơn 100 triệu dân. Đến thời điểm đó, Hà Nội đã hoàn thành và triển khai một bước quy hoạch phát triển tổng thể kinh tế - xã hội; đã xây dựng xong và đưa vào sử dụng các công trình hạ tầng kỹ thuật quan trọng, khắc phục cơ bản những thiếu sót, khuyết điểm trong quản lý, sử dụng, phát huy các nguồn lực, tạo bước phát triển mới làm thay đổi diện mạo của thành phố theo hướng hiện đại.

Cột mốc thứ hai vào giữa thế kỷ XXI, Hà Nội trở thành Thủ đô văn minh, hiện đại với quy mô dân số hơn 10 triệu người; có cơ cấu kinh tế hợp lý, hiệu quả cao; có cơ sở hạ tầng kỹ thuật đồng bộ, hiện đại, nền giáo dục chất lượng cao, khoa học, công nghệ tiên tiến, môi trường xã hội lành mạnh, văn hoá phát triển phong phú; nhân dân có đời sống khá giả, hạnh phúc. Hà Nội sẽ là một trong những thủ đô giàu đẹp, có vị thế xứng đáng trong khu vực và trên thế giới.

Để đảm bảo sự phát triển bền vững, đúng hướng, cần kết hợp và giải quyết hài hoà giữa kiên định, kiên trì theo đuổi mục tiêu dài hạn phù hợp tầm nhìn vài chục năm với việc tập trung huy động có hiệu quả mọi nguồn lực để thực hiện thắng lợi mục tiêu ngắn hạn, trung hạn trong khoảng 5, 10 năm. Từ nay đến năm 2020 nhiệm vụ lịch sử đặt ra đối với Đảng bộ, chính quyền, nhân dân Thủ đô là tích cực triển khai đồng bộ các giải pháp khả thi theo quan điểm chỉ đạo nhất quán trên cơ sở tính toán và chuẩn bị các phương án phát triển.

Trong bối cảnh lịch sử mới, kế thừa những thành quả to lớn của 25 năm Đổi mới, quan điểm phát triển Thủ đô phải thể hiện được những tư duy mới của toàn Đảng, bắt

nhịp cùng tư duy thời đại; đặt toàn bộ quá trình xây dựng, phát triển Thủ đô thành một bộ phận hữu cơ có vị trí quan trọng, đóng vai trò đi đầu trong chiến lược phát triển chung của đất nước và thuận theo xu hướng tiến bộ của nhân loại. Phải phát huy đến mức cao nhất hiệu quả của nguồn lực tổng hợp của Hà Nội, của Trung ương, của cả nước, của quốc tế để phát triển Thủ đô nhanh, toàn diện, bền vững, trong đó phải đặc biệt coi trọng phát huy các tài nguyên văn hoá và tiềm lực trí tuệ vốn là thế mạnh của Thủ đô. Thủ đô Hà Nội phải thật sự là thành phố kiểu mẫu của cả nước, *vững về chính trị, giàu về kinh tế, cao về trí tuệ, đẹp về văn hoá, nhân văn về xã hội, xanh sạch về môi trường.*

Để luôn ở tư thế chủ động, tránh lâm vào tình thế bị động, Hà Nội cần nâng cao khả năng, trình độ dự báo, chuẩn bị đồng thời kịch bản phát triển ở cả 3 cấp độ: phương án phát triển tối đa, phương án phát triển trung bình và phương án phát triển tối thiểu. Trong tổ chức thực hiện phải phân đầu quyết liệt theo phương án phát triển tối đa để đạt mục tiêu, chỉ tiêu cao nhất. Song, trong bối cảnh nền kinh tế toàn cầu đang và sẽ còn tiềm ẩn nhiều yếu tố rủi ro, nhiều bất trắc và diễn biến phức tạp khó lường, để không lúng túng, bị động trước những tình huống xấu như đã từng xảy ra năm 1997 - 1998, 2008 - 2009, phải chuẩn bị sẵn sàng các phương án điều chỉnh khi cần thiết.

Muốn phát triển toàn diện, bền vững, trong 10 năm tới, Hà Nội tất yếu phải triển khai đồng bộ các giải pháp trên tất cả các lĩnh vực chính trị, kinh tế, văn hoá, xã hội, quốc phòng, an ninh, đối ngoại nhằm khai thác, phát huy tất cả các nguồn lực vốn có và có thể tạo thêm. Các giải pháp đó có mục tiêu, yêu cầu, phương thức tiến hành riêng, song phải kết hợp chặt chẽ, hỗ trợ, bổ sung cho nhau tạo thành một lực cộng hưởng cùng chiều, theo đúng quan điểm chỉ đạo và phục vụ hiệu quả mục tiêu chung đã được xác định. Muốn vậy, các giải pháp phải được thực hiện dưới sự lãnh đạo sát sao của Thành ủy, sự chỉ đạo, sự điều hành tập trung, thống nhất, hiệu lực và hiệu quả của chính quyền thành phố. Trong lãnh đạo, chỉ đạo, một mặt, phải coi trọng triển khai đồng bộ, toàn diện các nhiệm vụ, giải pháp, mặt khác, phải tập trung cho các nhiệm vụ trọng tâm, ưu tiên cho các giải pháp, các khâu đột phá trong từng nhiệm vụ, giải pháp cũng phải đầu tư cho các điểm nhấn, những trọng điểm. Trong thập niên thứ hai, trước mắt là 5 năm tới, Thủ đô có thể tập trung vào các công việc trọng tâm: (1) Đổi mới mô hình tăng trưởng, cơ cấu lại kinh tế, bảo đảm phát triển theo chiều sâu, nâng cao chất lượng, hiệu quả, đảm bảo phát triển nhanh, bền vững; (2) Tăng cường công tác quản lý đô thị, xây dựng quy hoạch và quản lý, tổ chức xây dựng theo quy hoạch; (3) Xây dựng con người, cộng đồng thanh lịch, văn minh và phát triển văn hoá; (4) Xây dựng, chỉnh đốn, đổi mới và nâng cao chất lượng hoạt động của hệ thống chính trị, đặc biệt là năng lực lãnh đạo và sức chiến đấu của Đảng bộ, hiệu lực, hiệu quả quản lý, điều hành của bộ máy chính quyền. Trong những công việc trọng tâm đó, cần thiết và có thể hướng vào các khâu đột phá; *Thứ nhất*, đẩy mạnh cải cách hành chính, trước hết là cải cách thủ tục hành chính, đi nhanh vào xây dựng chính quyền điện tử, nâng cao ý thức và hiệu quả phục vụ của đội ngũ cán bộ, công chức; *Thứ hai*, đổi mới căn bản công tác cán bộ, quan trọng nhất là công tác quy hoạch, tuyển chọn, bố trí cán bộ chủ chốt các cấp, ngành; *Thứ ba*, tăng cường công tác quy hoạch và quản lý xây dựng theo quy hoạch, tập trung phát triển hạ tầng kỹ thuật, giải quyết dứt điểm những bức xúc về giao thông, nhà ở, cấp thoát nước, ô nhiễm môi trường.

Nhân tố quan trọng có ý nghĩa quyết định thành bại của quá trình phát triển Thủ đô trong thời kỳ mới - có thể xem là kinh nghiệm hàng đầu, là khâu đột phá của đột phá, chính là chất lượng đội ngũ cán bộ, chất lượng của cộng đồng dân cư. Tổng kết một năm thực hiện chủ trương điều chỉnh, mở rộng địa giới hành chính, Thủ đô, Thành ủy Hà Nội

đã chỉ ra một cách chính xác rằng: “tập trung cho các khâu đột phá của thành phố để xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức đặc biệt là cán bộ lãnh đạo, quản lý các cấp có phẩm chất, đạo đức tốt, năng động sáng tạo, dám nghĩ, dám làm, dám chịu trách nhiệm, thực hiện xuất sắc nhiệm vụ được giao. Khơi dậy niềm vinh dự, tự hào và ý thức trách nhiệm của người Hà Nội đối với sự nghiệp xây dựng và phát triển Thủ đô, nhằm phát huy được sức mạnh tổng hợp của mọi tầng lớp nhân dân”⁶. Về thực chất, đó là bồi đắp, phát huy nguồn lực quan trọng nhất của Thủ đô - nguồn lực con người, nguồn lực chính trị.

Ở thời điểm năm 2010, khi Hà Nội tròn 1000 năm tuổi, Thủ đô đứng trước thời cơ, vận hội phát triển vô cùng to lớn. Đảng bộ, chính quyền và hơn 6,5 triệu người dân Hà Nội đang phấn chấn, tích cực lao động, sáng tạo với tâm nguyện đóng góp công sức chuẩn bị vào tổ chức Đại lễ 1000 năm. Hàng chục công trình trọng điểm đã được hoàn thành, hoặc đang khẩn trương chuẩn bị khánh thành, chuẩn bị khởi công đang và sẽ tiếp tục làm cho Thủ đô thêm giàu đẹp. Cả nước đang hướng về Thủ đô, hướng về Đại lễ với những việc làm rất thiết thực. Đảng bộ Hà Nội đang tích cực chuẩn bị, tiến hành đại hội đảng các cấp và Đại hội Đại biểu thành phố lần thứ XV - Đại hội có trách nhiệm đề ra mục tiêu, nhiệm vụ, giải pháp phát triển Thủ đô trong 5 năm tới (2011 - 2015) và định hướng chiến lược phát triển Thủ đô tới năm 2030 và tầm nhìn 2050. Toàn Đảng đang hướng về Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XI - Đại hội sẽ quyết định những vấn đề hệ trọng của đất nước trong 5 năm, 10 năm và vài chục năm tới. Quốc hội đang chuẩn bị xây dựng và ban hành Luật Thủ đô. Chính phủ đang chỉ đạo các bộ, ngành phối hợp với thành phố đẩy nhanh tiến độ xây dựng quy hoạch tổng thể phát triển kinh tế - xã hội Thủ đô... Đường hướng phát triển Thủ đô ngày càng sáng tỏ; các nguồn lực và điều kiện để phát triển Thủ đô đã được chuẩn bị sẵn sàng. Dù còn không ít khó khăn, thách thức, song sự thật, chưa bao giờ Hà Nội lại hội tụ đủ các nhân tố “thiên thời, địa lợi, nhân hoà” để cất cánh như ở thời điểm kết thúc lịch trình phát triển 1000 năm, bước vào thiên niên kỷ phát triển thứ hai.

Nhận thức sâu sắc vận hội ngàn năm có một, chủ động thực hiện các giải pháp để khơi dậy và khai thác, phát huy có hiệu quả các tiềm năng, lợi thế, huy động tối đa các nguồn lực tổng hợp để phát triển Thủ đô toàn diện, bền vững - đó là vinh dự, trách nhiệm, tình cảm và lương tâm của Đảng bộ, chính quyền, của cộng đồng và mỗi người dân Hà Nội, của toàn Đảng, toàn dân, toàn quân ở thời điểm thiêng liêng bên thềm Đại lễ 1000 năm. Lịch sử hào hùng, hiện tại đổi mới, triển vọng tốt đẹp, cho phép tin tưởng vững chắc vào tương lai tươi sáng của Hà Nội giàu đẹp, thanh lịch, văn minh - Thủ đô anh hùng, văn hiến, hoà bình.

CHÚ THÍCH

* Tham luận này được xây dựng trên cơ sở kết quả nghiên cứu Đề tài khoa học cấp Nhà nước KX.09.12: “Phương hướng, giải pháp lớn phát huy tiềm lực tự nhiên, kinh tế, xã hội và giá trị lịch sử - văn hoá để phát triển bền vững Thủ đô Hà Nội đến năm 2020”, do GS. TS Phùng Hữu Phú làm Chủ nhiệm.

² *Đại Việt sử ký toàn thư*, tập 1, (bản dịch), NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1998, tr.241.

³ Tham khảo: Lê Thành Khôi, *Le Vietnam – Histoire et civilisation*, Paris, 1955; Vũ Khiêu - Nguyễn Vinh Phúc, *Thăng Long – trung tâm văn hiến và trí tuệ Việt Nam*, NXB Thời Đại, Hà Nội, 2010....

⁴ Trần Hưng Đạo, Wikipedia tiếng Việt.

⁵ Nguyễn Trãi, *Toàn tập*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội, 1976.

⁶ Thành ủy Hà Nội: *Báo cáo kết quả một năm thực hiện Nghị quyết 15 của Quốc hội về điều chỉnh địa giới hành chính của Thủ đô*, số 63 BC/TU, ngày 22/10/2009.